

Memduh ÇELMELİ

Konuya Giriş

- İnsan, "Beni kim yarattı, niçin yaratıldım, hayatın anlamı nedir?" gibi insanın en temel sorularının cevabı Allah'ın varlığıyla ilgilidir.
- Allah'ın varlığı konusu, soyut bir kavramdan çok bireyin hayatını doğrudan etkileyen somut bir özelliğe sahiptir. Allah inancı; insanın hayatına yön verir, onun sosyal çevresi ile ilişkilerini düzenler ve hayatı bir amaç için yaşamasını sağlar. Allah inancı bu yönüyle insanın hayatında önemli bir yere sahiptir. İnancın akli açıdan temellendirilip sağlam delillere dayanması kişinin inanç dünyasını güçlendirir. Tespit edilen deliller insanın neye, niçin ve nasıl inanması gerektiğini kavramasına yardımcı olur. Bilgiye dayalı bir inanç davranış tutarlılığını ve inanç-ibadet-ahlak bütünlüğünü sağlar.

"Yoksa, başlangıçta yaratmayı yapan, sonra onu tekrarlayan ve sizi gökten ve yerden rızıklandıran mı? Allah ile birlikte başka bir ilah mı var! De ki, Eğer doğru söyleyenler iseniz kesin delilinizi getirin." (Bakara 117. ayet)

"Üstlerindeki göğe bakmazlar mı? Onu nasıl bina ettik, nasıl donattık! Onda hiçbir düzensizlik ve eksiklik yoktur." (Gâşîye 17. ayet)

Geçmişten günümüze Allah'ın varlığını ispatlamak amacıyla felsefe tarihinde çeşitli deliller ortaya konulmuştur.

Allah'ın (cc) Varlığının Delilleri

2.1.1. Kozmolojik Delil

Allah'ın (cc) varlığını evrenden yola çıkarak ispatlamaya çalışan delillere "kozmozik delil" denir. Bu delilde evrenin hareket etmesi, başlangıcının olup olmaması gibi konular üzerinden Allah'ın (cc) varlığının kanıtlanması hedeflenir. Kozmozik delilde kullanılan kanıtlardan birine göre her hareket edenin bir hareket ettiricisi vardır. Evren hareket etmektedir. O hâlde evrenin de bir hareket ettiricisi vardır. O da Yüce Allah'tır. Kozmozik delil kendi içerisinde farklı delilleri barındırır. Bunlardan biri "hudus delili"dir. Bu delile göre âlem değişmektedir, her değişen sonradan meydana gelmiştir (hâdistir). Sonradan olan her şey, kendisini var edecek bir yaratıcıya ihtiyaç duyar. Bu evren de var olmak için bir yaratıcıya muhtaçtır. Bu yaratıcı da Allah'tır (cc).

"Acaba onlar herhangi bir yaratıcı olmadan mı yaratıldılar? Yoksa kendileri mi yaratıcıdılar?" (Enbiyâ 31. ayet)

Hız Peygamber de "Önce Allah vardı; O'ndan önce hiçbir şey yoktu..." buyurarak âlemin sonradan yaratıldığına dikkat çekmiştir.

2.1.2. Teleolojik Delil

Teleoloji, varlığı "amaçlılık" yönüyle açıklamaya çalışır. Kâinatın yaratılış amacını açıklayan bir düşünce şeklidir. Gaye (amaç) ve nizam (düzen) delili olarak adlandırılır. Evrendeki düzen ve varlıklarda gözlemlenen "amaçlılık" bir yaratıcının varlığına işaret eder.

Maddeler, bilinçsizdir; düzen kurması ve her şeye belli bir "amaç" belirlemesi mümkün değildir. Kur'an'da evrendeki düzen, ölçü ve güzelliğe dikkat çekilir. Pek çok ayette kâinattaki düzen Allah'a dayandırılır. Sayısız varlığın bulunduğu kâinatı denge ve düzen içerisinde tutmanın ancak Allah'a (cc) mahsus olduğuna işaret edilir.

"Şüphesiz biz her şeyi bir ölçüye göre yarattık." (Kamer 49. ayet)

"Yedi göğü birbiriyle tam bir uygunluk içinde yaratan O'dur. Rahmanın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Gözünü çevir de bir bak, bir bozukluk görebiliyor musun?" (Mülk 3. ayet)

Kâinattaki her şeyde ölçü, ahenk ve estetik vardır. Bu da her şeyi yaratanın sadece Allah olabileceğini gösterir.

2.1.3. Ontolojik Delil

Ontolojik delil, Allah'ın (cc) varlığını insanda bulunan ekmele varlık (insan zihnine doğan mükemmel varlık) düşüncesinden hareketle ispatlar. Gözlem ve deneyden bağımsızdır.

İnsanın zihninde ekmele varlık düşüncesi mevcuttur. Bu düşüncenin bir başka kaynağı olmalıdır. İşte bu kaynak Allah'tır. Kur'an'da "Kesin olarak inananlara, yeryüzünde ve kendi içinizde Allah'ın varlığına nice deliller vardır; görmez misiniz?" ayeti ontolojik delil kapsamında değerlendirilebilir.

"Kesin olarak inananlara, yeryüzünde ve kendi içinizde Allah'ın varlığına nice deliller vardır; görmez misiniz?" (Lokman 20. ayet)

2.1.4. Dinî Tecrübe Delili

Allah'ın varlığını kanıtlamak için ortaya konulan delillerden bir diğeri **dinî tecrübe delilidir**. Bu delil, inanma duygusunun sonucunda insanın yaratıcı arayışında olması ve yaratıcıyla iletişime geçmeye çalışması, O'na yaklaştığını hissetmesi gibi manevi deneyimler üzerinden Allah'ın (cc) varlığının kanıtlanması temeline dayanır.

Dinî tecrübe yoluyla yaşanan hislerin başkalarına aktarılması mümkün değildir. Bu yönüyle "Yaşamayan bilmez." sözünde ifade edilen duruma benzer.

Gazali, bu konuda şunları söyler: "Bazı insanlar yüksek bir şiir veya musiki zevkine sahip olurlar. Bu kimselerde bu tür zevkler o kadar güçlü olur ki bir şiir veya bir ezgi onları güldürecek, ağlatacak, bayıltacak hâle getirir. Bu tesirler, konuyla ilgili yüksek zevke sahip olmayan kimselerde elbette ortaya çıkmaz."

Yaşandığı anla sınırlı olmayan dinî tecrübe, insanın sonraki duygu, düşünce ve davranışlarında önemli bir rol oynar.

Allah'ın Zatını Algılamak Mümkün Değildir

Aşkın bir varlık olan Allah'ın (cc) zatını duyu organlarıyla algılamak mümkün değildir. Kur'an-ı Kerim'de bu durum "Gözler O'nu idrak edemez, hâlbuki O gözleri idrak eder. O en ince şeyleri bilir ve her şeyden haberdardır." şeklinde ifade edilir. Hz. Peygamber de aynı gerçeğe "Allah'ın yarattıkları hakkında düşününüz ancak Allah'ın zatı hakkında düşünmeyiniz. Çünkü siz buna güç yetiremezsiniz." hadisiyle dikkat çeker.

Allah'ı Tanıma Yolu

Bu yüzden Allah'ı isimleri, sıfatları ve eserleri üzerinden tanımaya çalışmak gerekir. O'nun isim ve sıfatları hakkında bilinirse nasıl bir yaratıcı olduğu daha iyi kavranmış olur. Bu durum bir yandan O'na duyulan sevgiyi artırır bir yandan da O'na olan inancı güçlendirir.

"Allah'ın zatını, sıfatlarını ve fiillerini en güzel şekilde tanımlayan, Allah'a ait güzel isimleri ifade etmek için kullanılan kavrama "esmayihüsna" denir.

Kur'an'da Güzel İsimler

"En güzel isimler Allah'ındır; bu güzel isimlerle O'na dua edin..."

"Allah; kendisinden başka hiçbir ilah bulunmayandır. En güzel isimler O'nundur."

Allah'ın İsimleri Üç Başlıkta İncelenir

Allah'ın isimleri üç başlık altında incelenir. Bunlar; Allah'ın zatıyla, kâinatla ve insanla ilgili isimleri şeklinde ifade edilmektedir.

Allah'ın İsimleri

1. Allah'ın Zatıyla İlgili İsimleri

- **Evvel:** Varlığının başlangıcı yoktur.
- **Baki:** Ölümsüzdür. Ölüm veya yok oluş O'nun için söz konusu değildir.

Bu isimler sadece Allah'ta olan, başka varlıklarda olmayan özellikleri ifade eder.

2. Allah'ın Kâinatla İlgili İsimleri

- **Halık:** Yaratıcı.
- **Bâri:** Örneksiz yaratıcı.
- **Fâtır:** Yoktan yaratıcı.
- **Musavvir:** Varlıklara şekil ve suret veren.
- **Rezzak:** Canlıların rızasını karşılayan.
- **Rahman:** Sonsuz merhametiyle tüm canlılara ihsanda bulunan.
- **Rahim:** Çok merhamet edici.
- **Melik:** Egemenliğin mutlak sahibi.

3. Allah'ın İnsanla İlgili İsimleri

- **Şekur:** Küçük amellere büyük karşılıklar veren.
- **Tevvab:** Tövbe yollarını gösteren ve tövbeleri kabul eden.

2.2 ALLAH'I İSİM VE SIFATLARIYLA TANIMAK

Allah'ın Sıfatları

1-Zatî (Selbî/Tenzihî) Sıfatlar

- **Vücut:** Var olması, yokluğunun düşünülmemesi.
- **Kıdem:** Varlığının ezeli olması, başlangıcının olmaması.
- **Beka:** Ebedî olması, varlığının sonunun olmaması.
- **Vahdaniyet:** Zatında, sıfatlarında ve fiillerinde bir (tek) olması.
- **Muhalefetün ilhavadis:** Yaratılanlara benzememesi.
- **Kıyambinefsihi:** Varlığının kendinden olması.

2-Sübutî Sıfatlar

- **Hayat:** Canlı, diri ve her an faaliyet hâlinde olması.
- **İlim:** Her şeyi bilmesi.
- **Semi:** Her şeyi işitmesi.
- **Basar:** Her şeyi görmesi.
- **İrade:** Her şeyi dilediği gibi yapması.
- **Kudret:** Sınırsız güç sahibi olması.
- **Kelam:** Konuşması. O, dilediği varlıklarla dilediği şekilde konuşur.
- **Tekvin:** Yaratması. O dilediğini yaratır.

Allah'ın İsimlerinden Bazıları

Sevgi, Merhamet ve Cömertlik

- **Vedud:** Seven, iyiliğini isteyen.
- **Afûv:** Affediciliği bol olan.
- **Kerim:** Cömert, vaadini yerine getiren.
- **Cemil:** Güzel.

Bu isimlerin yansıması kâinatla görülen maddî ve manevî güzelliklerdir.

Yücelik ve Kudret

- **Aziz:** Güç, kuvvet ve izzet sahibi.
- **Kadir:** Her şeye gücü yeten.
- **Kebir:** Zâtının ve sıfatlarının mahiyeti bilinemeyecek kadar büyük ve ulu olan.

Enerji yüklü yıldırımları yeryüzüne indirmesi bu isimlerin yansımasıdır.

İsim ve Sıfatların Hayata Yansıması

Allah'ın isim ve sıfatlarını bilen insan, davranışlarını bu isimlerin anlamına göre şekillendirir. Örneğin:

- **Rahman:** Her canlıya merhamet.
- **Rahim:** Muhtaçlara şefkat ve yardım.
- **Adl:** Adaleti gözetme.
- **Hakim:** Gereksiz şeylerden uzaklaşma.
- **Kuddüs:** Temizliğe dikkat.
- **Kerim:** Cömertlik.

Bu yansımalar, Allah ile bağı güçlendirir ve huzur sağlar.

Toplumsal Hayata Etkisi

Esmayihüsna'nın yaygın bir şekilde davranışlara yansıtılması toplumsal hayatta da huzur ve güven ortamının oluşmasına katkıda bulunur. Her Müslüman'ın bu isimlerin anlamını bilmesi ve bu isimlerin çizdiği doğrultuda hayatını anlamlandırması beklenir.

"... Allah adaletle davrananları sever."
"... İyilik edin. Allah iyilik yapanları sever."

Hız. Peygamber: "Allah güzeldir, güzel olanı sever; temizdir, temizliği sever; kerem sahibidir; cömertliği sever." hadisiyle aynı gerçeği vurgular.

